

Iäkkään henkilön osallisuuden vahvistaminen

Anja Karvonen-Kälkäjä, OTT, VT, vanhuusoikeyden asiantuntija, akarvonenkalkaja@outlook.com

Iäkkään henkilön omien elämänarvojen ja näkemysten kunnioittaminen on ensisijaista kaikessa toiminnassa. Vaikuttamismahdollisuus omiin palveluihin ja osallisuus oman elämän valintoihin on turvattu lainsäädännössä koko elämän ajan.

Vanhuspalvelulaki¹ edellyttää ikääntyneen henkilön kuulemista hänen asioissaan. Ikääntyneen väestön mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua omien palvelujensa suunnitteluun on keskeinen arvokkaan elämän osatekijä. Osallisuutta voidaan laajemmin turvata vanhusneuvostojen kautta.

Iäkkään henkilön palvelutarpeisiin vastaaminen aloitetaan palvelutarpeiden selvittämisellä. Yhteisymmärryksellä iäkkään henkilön kanssa suunnitellaan, millaisilla tarpeilla palveluihin vastataan. Iäkkään henkilön omat näkemykset on kirjattava asiakassuunnitelmaan. Kaikki palvelut on järjestettävä ja toteutettava niin, että ne tukevat osallisuutta.

Nämä perustavanlaatuiset säädökset eivät ole kuitenkaan turvanneet iäkkäiden henkilöiden osallisuutta kaikilta osin. Asenneilmapiirin pitää myös muuttua vanhusmyönteisemmäksi.

Ammattilaisten on tärkeä kuunnella ja selvittää iäkkään oma tahto siinä vaiheessa, kun hän siirtyy palvelujen piiriin. Ammattipätevyydestä on osoituksena lisäksi se, että osataan valmistautua myös tilanteeseen, jossa iäkäs ei enää kykene ilmaisemaan omaa tahtoaan. Ennakoiminen voidaan varmistaa jo heti alussa hyvällä asiakassuunnitelmalla, hoiva- ja hoitotahdolla sekä elämän loppuvaiheen hoidossa ennakoivan hoitosuunnitelman laatimisella. Ikääntyneen väestön mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua omien palvelujensa suunnitteluun on keskeinen arvokkaan elämän osatekijä ja laadukkaan elämän loppuvaiheen hoidon edellytys.

Osallisuus ymmärretään myös emotionaalisenä, älyllisenä ja sosiaalisena taitona sekä kokemuksena olla mukana elämäänsä koskevassa päätöksenteossa. Ensimmäisellä viitataan iäkkään tunteeseen siitä, että hän on arvokas ja tärkeä ja että hänen mielipidettensä kuunnellaan sekä huomioidaan. Älyllinen osallisuus on kokemusta kuulluksi ja ymmärrettäväksi tulemisesta, mikä konkretisoituu muun muassa siinä, että iäkäs otetaan mukaan keskusteluun. Sosiaalinen osallisuus reaalistuu kokemuksessa kuulua sosiaalisesti muiden joukkoon. Kokemus osallisuudesta on aina subjektiivinen ja se on yhteydessä iäkkään henkilön elämän historiaan ja laatuun.

Iäkkään osallisuus oman elämänsä ja hoitonsa suunnittelussa on mahdollista vain, mikäli ammattilaisilla on paitsi toiminnallista kykyä, myös eettistä kompetenssia toimia lähtökohtaisesti iäkkään henkilökohtaisen edun ja tahdon mukaisesti. Eettinen kompetenssi osallisuudessa edellyttää ammattilaisilta tahtoa ja eettistä herkkyyttä kohdata ikääntynyt asiakas, tunnistaa hänen osallisuuden kykynsä sekä tarpeensa ja reagoida niihin sensitiivisesti. Osallisuuden arvositoumukset voidaan ilmaista ammattilaisten antamissa palvelulupauksissa. Osallisuutta vahvistava toiminta ja käytännölliset ratkaisut tukevat aina asiakkaan etua ja hänen hyvinvointiaan.

¹ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>

linkin kautta pääset tarkemmin tutustumaan vanhuspalvelulain (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista) osallisuutta koskeviin säännöksiin.

